

LLIBRE V
ACTUAR SENSE EXAMINAR
LES CIRCUMSTÀNCIES

Vet aquí el cinquè llibre, titulat *Actuar sense examinar les circumstàncies*, el qual comença amb aquesta estrofa:

Quan algú, sense saber res del cert,
es deixa endur per la còlera,
aviat perd els seus amics,
com el braman la mangosta.

Els prínceps digueren:

—¿I com va ser, això?

Vixnuxarmà explicà:

—Resulta que al país dels gaudes⁴⁵ vivia cert braman anomenat Devaixarmà, que era de bona família. La seva dona es deia Yajñadattà.

»Pel mèrit acumulat en les bones accions que havia fet no feia gaire, ella va quedar embarassada. Quan ho va saber, Devaixarmà no cabia a la pell d'alegria i pensà: “Quina gran benedicció he rebut: tindrè un fill!” Aleshores digué a la seva dona:

»—Estimada, ho has aconseguit! Donaràs a llum un nen. Ja friso per fer-li tots els rituals: l'obtenció del fetus, el naixement, el bateig... Ell serà qui mantindrà viu el meu llinatge.

»Havent-li parlat així el seu marit, ella digué:

»—¿Qui sap si serà un nen o una nena? No és apropiat parlar d'aquesta manera quan encara no se sap del cert. No s'han de tenir grans expectatives al principi. I s'ha dit:

L'home que desitja
allò que encara no és segur
acaba a terra empolsinat
com el pare de Somaixarmà.

»El braman digué:

»—¿I com va ser, això?

»Ella explicà:

I. EL PARE DE SOMAIXARMÀ

Hi havia un fill d'un braman que estudiava els textos sagrats. Dinava sempre a casa d'un mercader. De vegades, però, no menjava res i simplement s'enduia una mesura d'ordi a casa seva i la guardava dins d'un pot. I d'aquesta manera, al cap de molt de temps, aquell pot va quedar totalment ple d'ordi.

Un dia va penjar aquell pot a la banya d'elefant que tenia sobre el llit, i quan el braman es va aixecar de la migdiada, es va posar a rumiar: «Avui dia, el preu del gra està a l'alça; per tant, el de l'ordi madur encara ho deu estar més. Així doncs, aquest ordi que tinc val unes vint monedes de plata. Si el venc, em podré comprar deu cabres de dues monedes per cap. Al cap de sis mesos pariran, i de la mateixa manera també els seus fills pariran. Al cap de cinc anys se'm multiplicaran fins a tenir-ne quatre-centes. El normal és que per quatre cabres puguis treure una vaca jove de la més alta qualitat, capaç de parir vedelles i de donar molta llet. O sigui que amb quatre-centes cabres em podré comprar cent vaques. Quan es posin a parir, algunes de les cries seran braus i els podré fer servir per llaurar, de manera que produiré moltes collites, les vendré totes i em faré ric. Aleshores em compraré una casa molt bonica, de maons, envoltada d'un mur. No hi ha dubte que algun honorable braman s'adonarà de la meva gran opulència, amb tants servents i serventes, amb tots els estris que cal tenir a una casa, i em

donarà en matrimoni una de les seves filles més boniques. Al cap d'un quant temps, tindrem un fill, el qual farà encara més gran la nostra benaurança, ens donarà una vida llarga i saludable i mantindrà viu el nostre llinatge. Jo m'encarregaré de fer-li tots els rituals del naixement, tal com mana la tradició, i li posaré el nom de Somaixarmà. Quan el nen faci entremaliadures saltant d'un lloc a l'altre, la meva esposa segurament estarà distreta per les feines de la llar en el moment que les vaques surtin de l'estable, i no tindrà cura del nen adequadament; aleshores jo, que m'estimaré el meu fill com la cosa més important del món, agafaré fort la meva dona i la començaré a pegar amb un bastó.

Aquell estudiant, com si ja ho veiés tot davant dels seus ulls, va començar a picar amb el bastó i va trencar el pot on guardava l'ordi, que es va esberlar en mil bocins, i tot l'ordi es va escampar damunt seu. Tot empolsinat, i atordit com si s'hagués despertat d'un somni, el braman va atraure totes les mirades i es va convertir en la riota del seu poble.

Per això jo dic:

L'home que desitja
allò que encara no és segur, etc.

Quan allò que cal fer és possible, aleshores cal actuar. No es pot pintar un quadre sense tela.

»Havent-se complert el temps de gestació, la dona del braman va donar a llum un nen amb tots els senyals de bons auspicis. Deu dies després del naixement el va lliurar al pare per tal que l'examinés i li fes els rituals. En aquell moment, la dona del braman va anar a un rierol proper per rentar les robes impures i purificar-se a si mateixa.

»El braman, per la seva banda, era molt pobre i no tenia ningú que l'ajudés, de manera que ell mateix es va quedar cuidant el nen. Però vet aquí que era el dia de canvi de lluna, i, a la cort, la reina va enviar una criada a casa del braman, que el convidava amb motiu d'una ofrena de càntics sagrats. Havent rebut aquella invitació, el braman, torturat per la seva pobresa, pensà: «Si no hi vaig ara mateix, algú altre s'emportarà les ofrenes que em pertoquen a mi. Però si marxo, no hi haurà ningú que s'ocupi del nen. ¿Què faig?»

»Trobant-se en aquesta conjuntura, el braman va marxar i va deixar el seu fill en mans d'una mangosta que tenia a casa com a protectora del ritual del foc. L'havia cuidada des de petita, amb gra de tota mena, com si fos el seu propi fill.

»Mentre estava a càrrec del nen, la mangosta va veure una cobra negra que havia sortit del seu cau i s'acostava al nadó. Tan bon punt la veié, amb els ulls vermells de còlera, s'hi va llançar al damunt i va defensar el nen amb les urpes i a queixalades. Va trossejar la serp en mil bocins, i quan va veure que el braman tornava, va sortir a rebre'l, molt orgullosa, amb el morro tot empastifat de sang, ja que volia mostrar-li la bona obra que havia fet.

»El braman, però, en veure que la mangosta tenia la boca plena de sang, pensà: «¿Com? Aquesta fera s'ha menjat el meu fill!», i, sense examinar la situació, va apallissar allà mateix la mangosta amb un bastó i la va matar.

»Immediatament després va entrar a casa seva i hi va trobar el seu fillet dormint sa i estalvi, i, al costat, la cobra negra esquarтерada. «Ah! Imbècil de mi, estic acabat! Com he pogut cometre un acte tan esgarrifós com aquest!», i, lamentant-se d'aquesta manera, s'anava lacerant el cor.

»Quan va arribar la seva dona, va veure el marit plorant desconsoladament, i va veure també la mangosta apallissada i la serp trossejada en mil bocins. Aleshores va dir al seu marit:

»—Però ¿què és tot aquest desgavell, braman? ¿Què ha passat?

»Ell li va explicar com havia succeït la desgràcia. La dona, presa d'una tristesa molt gran, va dir:

Un home no ha d'actuar
com va fer el barber:
si no ho ha vist bé,
si no ho sap bé,
si no ho ha escoltat bé,
si no ho ha examinat bé.

»El braman va dir:

»—¿I com va ser, això?

»Ella va explicar:

2. EL BARBER I ELS MONJOS

Hi havia en una ciutat el fill d'un mercader. Feia temps que havia caigut en la pobresa. Havent perdut diners, llinatge i poder, vivia en un racó d'una casa ruïnosa amb una vella criada que l'havia cuidat des que ell era petit.

Un dia, pels volts del capvespre, aquell jove pobre de solemnitat va sospirar profundament i es lamentà amb gran patetisme: «Això és una merda! ¿Quant de temps més ha de durar aquesta misèria?» Amb aquesta mena de meditacions se li va fer negra nit i es va adormir. Al final de la nit va tenir un somni: tres monjos mendicants se li apropaven, el despertaven i li deien: «Amic, al matí nosaltres et visitarem sota aquest mateix aspecte. Vet aquí per què: els teus avantpassats han acumulat tres tresors. Si ens pegues amb un bastó, nosaltres tres ens convertirem en piles de diners. No tinguis gens ni mica de compassió!»

Al matí es va despertar amb el somni encara fresc a la memòria i va dir a la criada: «Avui, tia, has de ser pura en tot moment, has de fer la neteja ritual de la casa, fregar-la amb fems de vaca secs i tota la resta. Hem d'oferir menjar a tres bramans en la mesura de les nostres possibilitats. Jo, per la part que em toca, cridaré el barber.» I així es va fer. El barber va venir per tallar-li la barba i les ungles.

Mentre l'estava afaitant, va començar a succeir tot allò que li havia estat pronosticat en el somni. Aleshores el fill del mercader, en veure aquells ascetes itinerants, els va pegar tal com li havien indicat, i va aconseguir tres piles de monedes. Inundat com estava ara per tanta riquesa, el mercader va donar a aquell barber de casta baixa tres-centes monedes per pagar-li els serveis i, sobretot, per tal que guardés bé el secret.

El barber, però, ho havia vist tot, i a causa d'un judici erroni, quan va arribar a casa seva, va tenir una idea: «Jo també pegaré amb un bastó a tres pidolaires i aconseguiré tres tresors.» Va deixar un pal al costat de la porta i va esperar l'ocasió. Quan, per la força del karma, van venir tres mendicants a demanar menjar, ell els va apallissar i els va matar. No cal dir que no va aconseguir cap tresor, sinó que immediatament els guàrdies reials se'l van endur, va ser jutjat i el van empalar.

Per això jo dic:

Un home no ha d'actuar
com va fer el barber, etc.

Tu has fet una acció similar, pròpia d'idiotes, ja que els qui tenen seny no fan res sense haver examinat abans totes les circumstàncies.

Així s'acaba el cinquè llibre, titulat *Actuar sense examinar les circumstàncies*